

Ramon Casas i l'exercici de l'art com a compromís social

Fa aproximadament dos mesos aparegué a la premsa estatal un article que es feia ressò d'un estudi que correlacionava l'increment dels preus dels aliments amb l'augment de disturbis i revoltes socials en l'àmbit planetari. A grans trets, com a origen de les protestes ciutadanes en països com Haití, Sudan, Líbia, Somàlia i Egipte, entre altres, planava l'increment de l'índex del preu de les matèries bàsiques. Certament, en el darrer any, les hemeroteques han acumulat milers de titulars sobre el malestar general de la població civil. Des d'aquesta òptica, tot i les diferències entre ells, la Primavera Àrab o moviments com el 15-M han suposat un punt d'inflexió en unes societats sotmeses a una desposseïció ingent de les llibertats i dels drets més fonamentals.

Poc després d'aquesta lectura, en una visita al Museu Comarcal de la Garrotxa, vaig poder comprovar la capacitat que tenen alguns artistes de transcendir la seva època i de superar el viatge a través del temps i, així, mantenir una absoluta vigència en el present. En efecte, redescobrir *La càrrega*, de Ramon Casas, entre els paisatges de l'escola d'Olot suposa, sens dubte, una manera gens ingènua d'immergir-se en una realitat que defuig les imatges bucòliques i que contrasta amb les escenes amables i costumistes d'algunes obres del Modernisme. Així, inevitablement, en topar-me amb el quadre em sobrevingueren el reguitzell de notícies publicades en els darrers mesos sobre les revoltes recents. En bona mesura, podríem afirmar que la pintura de Casas conté el sentir del moment actual. Tant és així, que les nombroses vagues i manifestacions que caracteritzaren els moviments de la classe obrera de principi de segle xx tenen en comú alguns dels mateixos motius de protesta que han generat les contestacions actuals, amb el rerefons del fracàs d'un model social i polític fonamentat en l'exclusió, la desigualtat i la injustícia. En conseqüència, malgrat que *La càrrega* recrea uns fets que tingueren lloc fa més de cent anys, no deixa de sorprendre la contemporaneïtat de la temàtica que aborda. Sens dubte, no ens són del tot alienes les formes de repressió social representades en el quadre. Per bé que —tal com va assenyalar Michel Foucault a *Vigilar i castigar*— el reforçament de l'autoritat adopta formes ben sofisticades i complexes, el cert és que la coerció física continua justificant-se com un «mal necessari» per mantenir l'ordre vigent. En aquest sentit,

MARC VICENS

les semblances dels mecanismes de control social resulten prou evidents. Al cap i a la fi, tant ara com fa un segle l'objectiu és desactivar qualsevol forma de dissidència civil que faci trontollar els privilegis de les elits.

En aquest context, la precisió esfereïdora amb la qual Casas denuncia les estratègies de «silenciament» exercides per l'Estat davant les protestes ciutadanes situa l'artista en un quefer artístic qüestionador, que furga en els aspectes més problemàtics de la realitat. Si ens atensem al món de l'art contemporani, observarem que molts creadors desenvolupen el seu treball en el context d'unes pràctiques artístiques compromeses amb el present, que s'oposen a una visió edulcorada i amable dels temps en què vivim. Ens referim, com en el cas de Ramon Casas, a creadors que revelen una realitat que sovint resulta massa incòmoda.

Una visita al Museu Comarcal de la Garrotxa ens permet descobrir que lluny dels grans centres culturals romanen obres que, per la seva ambició estètica, ens permeten —com afirmava María Zambrano— exercitar el coneixement històric, a fi i efecte d'exercitar la llibertat.